

STALNA KONFERENCIJA ROMSKIH UDRUŽENJA GRAĐANA
SAVAKHTUNI KONFERENCIA ROMANE DIZUTNENGE AMALIPE
STANDING CONFERENCE OF THE ROMA ASSOCIATIONS OF THE CITIZENS

Datum i mesto: 16.oktobar 2017. Beograd

STALNA KONFERENCIJA ROMSKIH UDRUŽENJA GRAĐANA (SKRUG) - LIGA ROMA

Analiza Operativnih zaključaka sa Seminara za Socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji, održanog 11. juna 2015. godine

Međuresorna pitanja

- Nova Strategija za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji biće usvojena do decembra 2015. godine na period od 10 godina, odnosno do 2025. godine. Strategiju će pratiti Akcioni plan, koji će, takođe, biti usvojen do decembra 2015. Odgovornost za sveukupno sprovođenje Strategije, u ime Vlade Republike Srbije, snosi potpredsednica Vlade i ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture. U nameri da osigura transparentnost, Vlada će podnositi godišnje izveštaje o napretku realizacije Strategije.

Komentar: *Urađeno.*

- Potpredsednica Vlade Republike Srbije i ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture će u ime Vlade koordinirati rad državnih organa, uključujući rad lokalnih samouprava i javnih preduzeća u vezi sa unapređivanjem položaja Roma, kao i njihove potpune uključenosti u društveni, ekonomski, kulturni i politički život, a pre svega u oblastima u kojima su najugroženiji (upis u matične knjige, obrazovanje, stanovanje, zdravlje, socijalna zaštita i zapošljavanje).

Komentar: *Urađeno. Formirano je formalno. Ali ne funkcioniše operativno (samo dva sastanka), nema podeljenih zaduženja i aktivnosti.*

- Kancelarija za ljudska i manjinska prava i Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, pružaće podršku potpredsedniku Vlade u praćenju realizacije operativnih zaključaka, kao i pripremi godišnjih izveštaja o realizaciji Strategije za unapređivanje položaja Roma i njenog Akcionog plana.

Komentar: *Urađeno.*

- Postavljen je čvrst osnov za održivo unapređenje položaja Roma, posebno u sektorima obrazovanja i zdravstva i po pitanju pristupa ličnim dokumentima. Sada je potrebno usredsrediti se na podizanje stepena delotvornosti usvojenih mera i bolje ih povezati sa dostupnim i budućim izvorima finansiranja, uključujući i donatorska sredstva. Veoma je važno da strateška dokumenta Vlade i Evropske komisije o programiranju finansijske pomoći sadrže mere za unapređenje položaja Roma, što podrazumeva i osiguravanje kontinuiteta ove podrške.

STALNA KONFERENCIJA ROMSKIH UDRUŽENJA GRAĐANA – LIGA ROMA
SAVAKHTUNI KONFERENCIA ROMANE DIZUTNENGE AMALIPE - LIGA E ROMENGI
STANDING CONFERENCE OF THE ROMA ASSOCIATIONS OF THE CITIZENS – THE LEAGUE OF ROMA

Komentar: *Delimično je urađeno. Nije uspostavljen čvrst osnov finansiranja osim što u Akcionom planu postoje upisana budžetska sredstva. Još uvek ne znamo da li će biti opredeljena sredstva za 2018 god. U 2016 i 2017 godini nije bilo opredeljenih budžetskih sredstava.*

- Funkcionisanje Saveta za unapređenje položaja Roma i implementaciju Dekade inkluzije Roma revidirano je kako bi se povećala njegova operativnost. Održavaće se redovni sastanci radi nadgledanja implementacije Akcionog plana, omogućavanja razmene primera dobre prakse u oblasti inkluzije Roma i ocenjivanja delotvornosti Akcionog plana, sa ciljem unapređenja zasnovanog na iskustvima stečenim u toku implementacije Akcionog plana. Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja će predsedavati Savetom i obezbeđivati redovnost njegovih sastanaka.

Komentar: *Savet za unapređenje položaja Roma ne funkcioniše. Ovo telo je praktično ostalo bez nadležnosti, jer je formirano vladino Koordinaciono telo za praćenje realizacije državne strategije za Rome. Predsednik Saveta Nenad Ivanišević je sada prešao u Ministarstvo građevine, kao državni sekretar kod potpredsednice Vlade Srbije Zorane Mihajlović i po njegovim rečima, baviće se resorno pitanjima Roma. Međutim, Ministarstvo nadležno za socijalnu politiku je imenovalo drugo lice gospođu Ninu Mitić, kao fokal point za Rome. Tu postoji problem. Sada postoji izvesna koolizija i nejasna nadležnost lica i organa u oblasti sprovođenja i komunikacije oko pitanja Roma.*

- Vršiće se koordinirano prikupljanje i obrada analitičkih podataka o najmanje pet pomenutih prioriternih oblasti, kroz jedinstveni (one-stop-shop) mehanizam, uspostavljen u okviru projekta Tehničke pomoći za inkluziju Roma (IPA 2012), sa ciljem objedinjavanja podataka, omogućavanja ciljanih istraživanja o položaju Roma i pružanja doslednih podataka svim zainteresovanim stranama, prvenstveno ministarstvima i agencijama Vlade, u skladu sa zakonom koji reguliše zaštitu podataka o ličnosti.

Komentar: *Baza podataka, praktično, ne postoji. Reč je o podacima, ne o bazi koji su prikupljeni projektno (OSCE) i koji su pothranjeni na sajtu RZS. Statistika nije prikupljala te podatke i ne prikuplja i ne iskazuje podatke o inkluziji ni jedne grupe pa ni o Romima. OVO JE OGROMAN PROBLEM I NE BI GA TREBALO MASKIRATI. OVO JE POSAO KOJI SE METODOLOSKI MORA POSTAVITI NA ISPRAVAN NAČIN. Puno je novca utrošeno na ovaj posao. Ali Baza podataka ne postoji.*

- Mreža romskih koordinatora dalje će se razvijati i jačati, uključujući povećanje njihovog broja, sa ciljem da se sadašnjih 47 opština obuhvat poveća na preko 60 u skladu sa lokalnim potrebama. U cilju unapređenja položaja Roma, romski koordinatori će blisko saradivati sa drugim relevantnim državnim mehanizmima. Da bi se unapredila aktivna inkluzija Roma, nadležne institucije uspostaviće mehanizme za integrisani model pružanja usluga socijalne zaštite koji obavezuje centre za socijalni rad i Nacionalnu službu za zapošljavanje da aktivnije tragaju za rešenjima za aktivaciju radno sposobnih korisnika, a koji kontinuirano primaju novčanu socijalnu pomoć.

Komentar: *Mreža romskih koordinatora se nije razvijala, niti je povećan broj koordinatora. Prema uvidu Asocijacije koordinatora za romska pitanja može se zaključiti da ovaj mehanizam dobro funkcioniše samo u 7*

opština. Ova pozicija je ispolitizovana s obzirom da su koordinatori izabrani od strane opštine (tj. Predsednika opštine) i angažovani po osnovu ugovora koji potpisuju svakoga meseca iznova.

Ne funkcioniše, model Mobilnih timova. Taj deo projekta „Da živimo zajeno“ je bio u iznosu od 4, 2 miliona eura. Obuhvatao je oko 20 opština u Srbiji. Baza podataka i mobilni timovi kao deo tog prijekta ne funkcioniše. Ne funkcioniše, jer akcini plan za sprovođenje Strategije za Rome se ne implementira i nije spušten na nivo lokalnih samouprava. Funkcionišu jedino džipovi koji su kupljeni opštinama, da bi se odobrovoljili. Nadamo se da funkcioniše mali broj Roma preduzetnika koji su dobili opremu za rad.

- Organizovaće se dva seminara za medije (jedan godišnje) radi podsticanja medija da preuzmu aktivniju ulogu u oblasti promovisanja pozitivnije slike o romskoj zajednici. Da bi se podigla svest o položaju i pravima Roma, kao i da bi se Romi informisali o svojim pravima i relevantnim administrativnim procedurama za unapređenje svog položaja, biće pokrenute medijske kampanje namenjene nacionalnim institucijama, opštinskim organima i opštoj javnosti.

Komentar: Nije bilo rada sa novinarima i kampanje sa medijima. Ne pokušava se da se promeni slika o Romima u javnosti. Nismo upoznati da li su održani seminari sa medijima. i dalje je prisutno pisanje o Romima u stereotipovima. Dnevni List Politika je prošle godine (2016) objavila zlonamerni tekst o pozitivnoj diskriminaciji u obrazovanju Roma, bez elementarnih znanja o Ustavu Srbije. Suvlasnik tog lista je država Srbija.

- Evropska komisija će tokom celokupnog trajanja procesa pristupanja Srbije Evropskoj uniji, uključujući aktivnosti sprovođenja akcionog plana za Poglavlje 23. – Pravosuđe i osnovna prava – nastaviti pažljivo da prati napore koje Srbija ulaže u unapređenje položaja Roma.

Komentar: Radi se na tome. Naročito je prisutna aktivnost Regionalnog Saveta za saradnju (RCC).

- Evropska komisija, kao i drugi donatori, kao partneri u ovom procesu, već su pružili podršku i znatnu finansijsku pomoć. Oni će nastaviti da pružaju podršku na transparentan način, uključujući stratešku, stručnu i finansijsku pomoć, za inicijative, mere i programe orijentisane ka daljem unapređenju položaja Roma u Republici Srbiji i drugim zemljama Zapadnog Balkana.

Komentar: Programi i finansijska sredstva za Rome su prisutna. Međutim, favorizuju se neromske organizacije i projekti koji imaju zanemarljive konkretne rezultate. Nacionalne i lokalne institucije nedovoljno koriste evropske fondove. Projekti različitih institucija često nisu međusobno usaglašeni, a često nisu usaglašeni ni sa Akcionim planom za primenu Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja.

U nekim međunarodnim projektima (npr. projekat Svetske banke koji se bavi unapređivanjem predškolskog vaspitanja između ostalog) nisu jasno naglašeni indikatori po kojima bi bilo moguće pratiti uticaj projekata na romsku zajednicu (npr. broj romske dece koja će biti obuhvaćena predškolinim programom) – O OVOME SE RAZMIŠLJA PA BI BILODOBRO MALO POTENCIRATI DA SE ROMSKA DECA IZDVOJE IZ UKUPNOG BROJA KORISNIKA A DA SE PRI TOM IZBEGNE SEGREGACIJA.

Trebalo bi ubuduće voditi računa o održivosti projekata i mehanizama koji se finansiraju iz EU fondova i donatorskih sredstava. Neke aktivnosti traju samo dok traje projekat i finansira se. Primer za to jesu mobilni

timovi za koje nije uspostavljena održivost nakon završetka projekta, pa će se iz novih sredstava EU fondova umesto da se uspostave u novih 20 sredina morati obezbeđivati sredstva i za funkcionisanje starih. U međuvremenu između dva finansiranja mali broj timova radi. Ovo nije efektivno korišćenje sredstava EU pomoći.

EVALUACIJE SU FORMALNE I TEŠKO IH JE OSTVARITI UKOLIKO NE POSTOJE AP I PRECIZNI INDIKATORI.

NAČIN NA KOJI SE ODOBRAVAJU PROJEKTI JE SKANDALOZAN I ODGOVORNOST JE I NA EK ZA POSTOJEĆE STANJE.

- Evropska komisija je spremna da sufinansira sprovođenje nove Strategije za unapređivanje položaja Roma čim ona bude usvojena, zajedno sa kvalitetnom Akcionim planom koji sadrži SMART pokazatelje. Republika Srbija će na svake dve godine izveštavati Komisiju o sprovođenju tekućih IPA projekata i njihovoj vezi sa realizacijom prioriteta Strategije za unapređivanje položaja Roma i Akcionog plana, korišćenjem postojećih mehanizama koordinacije radi obezbeđivanja efikasnosti i sprečavanja preklapanja.

Komentar: *Liga Roma kroz ovaj Izveštaj, ukazuje na preporuke i zaključke proistekle iz prethodnog desetogodišnjeg iskustva upravljanja Strategijom za unapređivanje položaja Roma i Dekadom Roma. U Polaznoj studiji za izradu Strategije za inkluziju Roma u Srbiji nedvosmisleno je ukazano na to da je za delotvorno sprovođenje strateškog dokumenta od najvećeg značaja da njome „upravlja jasno određen i osposobljen državni organ, a da se sprovođenje mera poveri resornim državnim organima i jedinicama lokalne samouprave uz aktivno učešće Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine i organizacija civilnog društva”. Dokumentom „Okvir za nacionalne strategije za integraciju Roma do 2020.godine“ Evropska unija je preporučila državama da prilikom izrade nacionalnih strategija, pored ostalog, vode računa o utvrđivanju tela ovlašćenog da koordinira izradu i sprovođenje strategije.*

Prema izveštaju Zaštitnika građana i organizacija civilnog društva koje zastupaju i zagovaraju prava Roma ukazano je na to da su razlozi nedovoljne uspešnosti prethodnog strateškog dokumeta nedostatak upravljačkog mehanizma i načina praćenja rezultata strateških mera. Operativnim zaključcima sa Seminara „Socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji“ koji je održan 11. juna 2015. godine odgovornost za „sveukupno sprovođenje Strategije, u ime Vlade Republike Srbije, snosi potpredsednica Vlade i Ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture“ koja je zadužena da koordinira rad državnih organa, uključujući rad lokalnih samouprava i javnih preduzeća u vezi sa unapređivanjem položaja Roma, kao i njihove potpune uključenosti u

društveni, ekonomski, kulturni i politički život, a pre svega u oblastima u kojima su najugroženiji (upis u matične knjige, obrazovanje, stanovanje, zdravlje, socijalna zaštita i zapošljavanje). U ovom dokumentu koji je napisan u formi preporuka predviđeno je i to da će Vlada u nameri da osigura transparentnost podnositi godišnje izveštaje o napretku realizacije Strategije. Operativnim zaključcima je predviđeno da Kancelarija za ljudska i manjinska prava i Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, pružaju podršku potpredsedniku Vlade u praćenju realizacije operativnih zaključaka, kao i pripremi godišnjih izveštaja. Istim dokumentom je naznačeno da je povećana operativnost Saveta za unapređenje položaja Roma i implementaciju Dekade inkluzije Roma tako što će se održavati „redovni sastanci radi nadgledanja implementacije Akcionog plana, omogućavanja razmene primera

dobre prakse u oblasti inkluzije Roma i ocenjivanja delotvornosti Akcionog plana, sa ciljem unapređenja zasnovanog na iskustvima stečenim u toku implementacije Akcionog plana“, a „Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja će predsedavati Savetom i obezbeđivati redovnost njegovih sastanaka“.

Marta 2017 god. formirano je Koordinaciono telo Vlade Republike Srbije za praćenje realizacije Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period od 2016 do 2025 god.

Uprkos naporima i želji Vlade republike Srbije, da se oformi telo koje bi bilo zaduženo/odgovorno za sprovođenje Strategije inkluzije Roma postojećom institucionalnom infrastrukturom to nije učinjeno. Usvajanje i sprovođenje Strategije čiji cilj je rešavanje problema siromaštva i diskriminacije, odnosno socijalne isključenosti Roma, ne bi trebalo da zavisi od političke snage Potpredsednice Vlade Srbije, i uticaja bilo koga u javnoj vlasti već bi snagu trebalo da crpi iz propisa i institucionalnog mehanizma koji može da upravlja strateškim merama, prati njihovo sprovođenje, otklanja rizike, priprema izveštaje i predlaže nadležnim organima kako donošenje potrebnih propisa, tako i korekciju neuspešnih mera, prikuplja podatke, izveštava Vladu i nadležne organe o primeni mera i delotvorno utiče na sprovođenje strateških mera u jedinici lokalne samouprave Akcionim planom i predlogom Strategije za Rome predviđa se jačanje postojećih struktura. Liga Roma ističe kao glavni problem to što u predlogu njihovih ovlašćenja i dalje nema osnovne funkcije koja je upravljanje Strategijom, a zadržavaju se osnovni mandati kao što su koordinacija, izveštavanje, predlaganje. Po postojećim propisima nijedno od ovih tela nema “snagu” da bilo kojoj instituciji naloži šta je potrebno da uradi. Sa ovako predloženim okviru ne vidimo potencijal koji će u narednih deset godina sprovesti strateški okvir efikasnije nego što je bilo do sada.

SKRUG - Liga Roma s pravom predlaže pomeranje sprovođenja Strategije sa nacionalnog na lokalni nivo, kroz definisanje tela za upravljanje Strategijom na lokalnom nivou u formi Kancelarija za inkluziju Roma na nivou jedinica lokalnih samouprava. Kancelarija na nivou jedinica lokalnih samouprava bi trebalo da okupi donosiocima odluka najbitnijih institucija odgovornih za inkluziju Roma u lokalnoj zajednici, a ne pojedinačni „instrument“ koji samo prikuplja i informiše bez mogućnosti da utiče i donosi odluke. Ovaj naš predlog sada ima utemeljenje u periodu od poslednjih godinu dana. Ne radi se dovoljno intezivno i u skladu sa usvojenim terminima i akcionim planom.

Koordinaciono telo, je odlična stvar ali nema svoj prostor a stručna grupa, kao deo tog Koordinacionog tela, u kojoj su većina Romi, postoji ali bez uslova za rad. (prostor, oprema, nadoknade i slično). Slično Vladino telo, Koordinaciono telo za Kosovo, ima sve.

Upis u matične knjige: pristup ličnim dokumentima

Komentar: Ovaj problem skoro da je rešen. Nedostaje Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći.

- Kroz godišnji izveštaj Vlade, nastaviće se sa praćenjem stanja u oblasti ostvarivanja prava na naknadni upis činjenice rođenja u matičnu knjigu rođenih i prijavu prebivališta, odnosno boravišta, uključujući i broj lica

upisanih u ove evidencije po osnovu postupaka propisanih Zakonom o matičnim knjigama, Zakonom o dopunama Zakona o vanparničnom postupku i Zakonom o prebivalištu i boravištu građana. Potrebno je uložiti dodatne napore radi završetka procesa upisa takozvanih pravno nevidljivih lica, predviđenog za kraj 2015. godine, sa nastavkom ovog procesa do juna 2017. godine.

- Dana 16. marta 2015. godine zaključen je Sporazum o izmeni Sporazuma o razumevanju između Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, Zaštitnika građana i Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice – Predstavništva u Srbiji, kojim je produžen rok njegovog važenja do 31. decembra 2016. godine. Ovo je bitno iz razloga što je u procesu realizacije predmeta Sporazuma uočena potreba da se rešavanju pitanja upisa u matičnu knjigu rođenih mora pristupiti na celovit i sistemski način, posebno imajući u vidu da je radi ostvarivanja ovog prava neophodno prethodno rešiti i druga statusna prava građana, kao što su pravo na državljanstvo, prijavu prebivališta, ličnu kratu i druga, koja, ukoliko se ne reše, predstavljaju dalju smetnju za upis u matičnu knjigu rođenih. Stoga, aktivnosti po ovom sporazumu podrazumevaju aktivno učešće i zajedničku saradnju različitih nadležnih organa u ovom procesu. Pri tome, posebne aktivnosti u nastavku procesa po ovom sporazumu s jedne strane imaju za cilj da dalje unaprede praksu u radu i primeni propisa nadležnih organa i, s druge strane, omoguće pružanje besplatne pomoći licima koja su u potrebi rešavanja nekog od prava iz ličnog statusa, što će omogućiti lakše ostvarivanje ovog prava do uspostavljanja sistema besplatne pravne pomoći.

Komentar: *Ovaj posao je urađen pre 2015 godine, tacnije najveći deo posla završen je još krajem 2013 godine na osnovu projekta i sporazuma kojeg je Zaštitnik građana potpisao sa nadležnim državnim organom.*

- Praćenjem stanja u oblasti matičnih knjiga, a radi nesmetanog ostvarivanja prava na upis činjenica i podataka u matične knjige, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave realizuje projekat koji ima za cilj da se do kraja 2017. godine uspostave elektronske procedure za razmenu podataka i dokumenata između matičara i drugih organa i ustanova koji učestvuju u postupku upisa činjenica i podataka u matične knjige, čime će se obezbediti unapređena koordinacija između ovih organa kao i zakonito i delotvorno ostvarivanje, između ostalog, i prava na upis činjenice rođenja u matičnu knjigu rođenih u propisanom roku za prijavu te činjenice.
- Vršiće se praćenje stanja u oblasti ostvarivanja prava na upis činjenice državljanstva saglasno odredbama Zakona o državljanstvu Republike Srbije. Upis činjenice državljanstva će se vršiti u skladu sa novom Strategijom za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji, kroz Akcioni plan za implementaciju Strategije, uvođenjem mera za pružanje pravne pomoći podnosiocima zahteva i prioritarnim rešavanjem u postupcima za utvrđivanje državljanstva Republike Srbije. Pratiće se pitanje prijave prebivališta i boravišta i izdavanja ličnih dokumenata, u skladu sa Akcionim planom, uključujući i upis činjenice državljanstva u matične knjige rođenih.

Komentar: *U Strategiji se ova pitanja ne tretiraju nego u pet utvrđenih oblasti. I ovde je reč o pitanjima koja su manje više bila rešena i 2015. odnosno uspostavljeni su mehanizmi rešavanja. Trebalo je raditi na monitoring koji se ovde i ne pominje.*

- Nadzorom nad izvršenjem poverenih poslova matičnih knjiga nastaviće se praćenje stanja u ostvarivanju prava na naknadni upis činjenice rođenja u matičnu knjigu rođenih, između ostalog i kroz broj lica koja su u ovom postupku ostvarila pravo na upis u matičnu knjigu rođenih.
- Relevantni organi i ministarstva nastaviće da pružaju podršku udruženjima čija je oblast delovanja unapređenje ljudskih i manjinskih prava kroz aktivnosti upoznavanja romske nacionalne manjine sa pravima iz oblasti ličnog statusa građana i aktivnosti pružanja besplatne pravne pomoći pripadnicima romske zajednice u ovim postupcima.
- Ministarstvo pravde će obezbediti sistemski pristup u pružanju besplatne pravne pomoći licima u stanju socijalne ugroženosti. Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći čije je usvajanje planirano za 2015. godinu, potrebno je obezbediti širok krug korisnika besplatne pravne pomoći kao i pojednostavljen pristup pravdi ranjivim grupama bez ispunjavanja dodatnih uslova, naročito u pogledu ostvarivanja prava na upis/naknadni upis u matičnu knjigu rođenih u vanparničnom postupku. U cilju što efikasnijeg ostvarivanja prava na pristup pravdi, potrebno je i da se Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći obezbedi širok krug pružalaca besplatne pravne pomoći, kako bi se odgovorilo na potrebe ranjivih grupa u Republici Srbiji.

Komentar: *Zakon o BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI NIJE DONET. Romi se najčešće žele da su im prava nedostupna zbog nepoznavanja pravog postupka i pravog leka.*

Obrazovanje

- Nakon usaglašavanja sa Ministarstvom finansija, radni status 175 pedagoških asistenata i asistentkinja koji su u završili akreditovane module obuka i imaju sertifikate sa Univerziteta u Kragujevcu, Centra za doživotno učenje, biće rešen na održiv način tako što će do kraja 2016. godine njihova radna mesta biti sistematizovana i prepoznata u jedinstvenoj klasifikaciji zanimanja. Ovo pitanje će se rešavati na nivou nacionalnog okvira kvalifikacija i Pravilnikom o stepenu i vrsti obrazovanja nastavnika i stručnih saradnika u osnovnoj školi. Nastaviće se dalje širenje mreže pedagoških asistenata na osnovu analize stanja i fiskalnog uticaja, koju će sprovesti odgovarajuća tela vlade.

Komentar: *Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja:*

- *NIJE unelo u najnovije Izmene i dopune Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (ZOSOV) promenu radno-pravnog statusa pedagoških asistenata;*
- *NIJE usvojen Pravilnik o pedagoškoj asistenciji koji je osnov za definisanje vrste i stepena obrazovanja i programa obuke, zatim za definisanje standarda kvaliteta rada, za kreiranje mreže pedagoških asistenata*
- *Nacionalni okvir kvalifikacije još nije usvojen mada se pedagoški asistenti nalaze u tom dokumentu. Bilo bi dobro da se po novom katalogu zanimanja podignu platni razredi tog zanimanja kako bi to stimulatивно delovalo na asistente.*

- Ministarstvo prosvete će doneti podzakonski akt, kojim se utvrđuju oblasti rada pedagoških asistenata sa specifičnim zadacima, standardi kvaliteta rada, kontinuirana izgradnja kapaciteta pedagoških asistenata i način angažovanja pedagoških asistenata, do kraja 2016. godine.

Komentar: *Ovaj podzakonski akt nije donet, i ako je Obmudsman uputio više preporuka u vezi Pedagoških asistenata i to od 2012 godine.*

Kroz sektorsku budžetku podršku (SBS) planirano je uključivanje novih 50 pedagoških asistenata. To do sada nije urađeno jer se sredstva nisu planirala budžetom.

Ministarstvo još nije započelo rad na ovim poslovima koji uključuju mapiranje lokalnih samouprava i konkretnih škola i predškolskih ustanova kojima je potrebna ova podrška a nemaju PA, zatim raspisati konkurs za nove asistente; obuka novih asistenata i uključivanje u obrazovni sistem.

- Pravilnik za upis učenika romske nacionalnosti u srednje škole primenom afirmativne mere biće usvojen do kraja 2015. godine. Pravilnikom će biti definisani i načini praćenja efekata afirmativnih mera u obrazovanju romske populacije. Formiranje segregiranih škola/odeljenja će biti sprečeno utvrđivanjem mera za desegregaciju. Do kraja 2015. godine biće usvojen Pravilnik o prepoznavanju oblika diskriminacije u obrazovanju i biće praćena njegova primena kroz izradu Protokola o postupanju. Pravilnikom će biti definisan okvir za kreiranje mera za desegregaciju odeljenja i škola tokom 2016. godine.

Komentar: *Donet je Pravilnik o merilima i postupku za upis učenika – pripadnika romske nacionalne manjine u srednju školu pod povoljnijim uslovima radi postizanja pune ravnopravnosti ("Sl. glasnik RS", br. 12/2016), je postao deo šireg Pravilnika o upisu učenika u srednju školu ("Sl. glasnik RS", br. 38/2017), u kojim se čl. 75-81 uređuje primena mera afirmativne akcije upisa za učenike/ice romske nacionalnosti u srednje škole.*

U srednje škole je u školskoj 2017/18. godini primenom ovog Pravilnika upisano 2563 učenika romske nacionalnosti. I time smo mi zadovoljni. Međutim ovim pravilnikom nisu definisani načini praćenja efekata afirmativnih mera.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu doneli su zajednički Pravilnik o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja, i trenutno se radi na operacionalizaciji podzakonskog akta koji je usmeren na smanjenje diskriminacije tj. Uputstvu za primenu Pravilnika uz organizovanje obuka za njegovu primenu u saradnji sa UNICEF-om; U Pravilniku se tretira problem segregacije, međutim više iz perspektive prevencije, tj. Sprečavanja, međim nisu definisane mere za desegregaciju koja već postoji u praksi (Škole sa većinskim procentom romske dece koje postoje u nekim sredinama). U pripremi je projekat sa UNICEF/om koji treba da podrži inkluzivno obrazovanje i spreči segregaciju dece iz romske zajednice tako što će se uraditi pilo t modeli desegrisanih razvojnih grupa u predškolskim ustanovama kako bi sva deca imala pođednake uslove za razvoj i mogućnost za zajedničku komunikaciju, i na osnovu rezultata dobre prakse će se pristupiti i normiranju tih modela kroz odgovarajuća podzakonska akta;

- Povećaće se obuhvat dece sistemom obrazovanja od obaveznog predškolskog programa do visokog obrazovanja. Uspostaviće se sistem podrške, uz aktivno učešće Roma roditelja, i izradiće se podzakonski akti koji regulišu pitanja učeničkog i studentskog standarda do kraja 2016. godine. Najmanje 60% učenika iz osetljivih grupa, što podrazumeva veliki broj učenika romske nacionalnosti (od čega najmanje 40% devojčica), postići će prosečan akademski uspeh učenika u obrazovnoj ustanovi koju pohađaju do juna 2017. godine.

Komentar: *Povećan je obuhvat dece na svim nivoima obrazovanja. Međutim nismo sigurni u date visine procenata. Podaci o nacionalnoj pripadnosti učenika se ne vode. Sistem podrške je uspostavljen, ali samo kroz pilot projekte u nekim sredinama, Nisu doneta podzakonska akta o učeničkom i studentskom standard. Još uvek nije dostignuto da deca iz osetljivih grupa postignu prosečan akademski uspeh obrazovne ustanove, naprotiv još uvek je veliko osipanje romske dece iz obrazovanja.*

- Programi prevencije osipanja dece iz obrazovnog sistema biće dodatno razvijani, posebno kroz uspostavljanje programa mentorstva i stipendiranja. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja će sa partnerima sprovesti istraživanje i analizu uzroka ranog napuštanja školovanja. Na osnovu ove analize, mere će biti pilotirane i uvedene u sistem uz podršku odobrenog IPA 2013 projekta, što će omogućiti usvajanje sistemskih mera podrške na nivou škole i lokalne samouprave do kraja 2016. godine.

Komentar: *Programi stipendiranja i mentorstva za učenike romske nacionalnosti postoje na nivou srednješkolskog obrazovanja. Stipendije i mentorstvo na nivou visokog obrazovanja realizuju se nezavisno od strane Romskog obrazovnog fonda i Open Society Foundations. Podrška za osipanje iz osnovne škole još nije uspostavljena na efektivan način. Istraživanje o uzrocima osipanja je realizovano, u toku je pilotiranje modela podrške, još nemamo podatke o njihovim rezultatima.*

- Biće uspostavljen sistem monitoringa i evaluacije sa ciljem unapređenja efikasnosti i kvaliteta obrazovnog sistema, uključujući i visoko obrazovanje. U cilju što preciznijih statističkih podataka o pohađanju obrazovanja, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja će u saradnji sa obrazovnim institucijama pripremati i dostavljati izveštaje.

Komentar: *Po našim saznanjima nije urađeno.*

- Rano obrazovanje dece od tri do pet godina biće unapređeno kroz sistem podrške detetu, umesto ustanovi, i razvijeno putem: podrške programima razvoja u ranom detinjstvu i uvođenja integrisanih, specijalizovanih i dodatnih programa u predškolsko obrazovanje, radi uspostavljanja aktivnog uključivanja većeg broja romske dece i roditelja u programe ranog razvoja kojima će biti obuhvaćeno najmanje 40% romske dece (od toga najmanje 40% devojčica).

Komentar: *Baza podataka Ministarstva prosvete ne sadrži podatke o deci koja nisu obuhvaćena programom predškolskog vaspitanja i obrazovanja;*

Ponuda usluga u predškolskom obrazovanju je socijalno nepravедna imajući u vidu da pri upisu u ustanovama za predškolsko obrazovanje, dominiraju neadekvatni kriterijumi (prema zakonskim propisima prioritetni upis u predškolske ustanove imaju deca čija su oba roditelja zaposlena, dok deca roditelja koji su nezaposleni i pripadaju društveno osetljivim grupama nisu u dovoljnoj meri uključena u Predškolsko obrazovanje. Taj procenat je simboličan i kreće se po našim procenama na nivou od max 10%. Udaljenost ovih ustanova od romskih naselja je nehumana. Država Srbija je uzela kredit Svetske banke za rešavanje ovog problema. U pripremi je projekat sa Svetskom bankom koji ima komponente koje se odnose na povećanje obuhvata, pravednosti i unapređivanja kvaliteta. Jedna od aktivnosti će biti izgradnja vrtića u 30 lokalnih samouprava i/ili adaptacija postojećih i proširivanje kapaciteta. Treba pratiti ovaj posao i insistirati da jedan od obavezujućih kriterijuma za izbor lokalnih samouprava bude i broj romske dece u JLS, kao i da određeni % u novoizgrađenim/adaptiranim objektima mora biti dostupan romskoj deci i deci iz siromašnih sredina. Dodatno, treba voditi računa da novi

objekti budu dovoljno prostorno pristupačni romskoj zajednici, a da sa, druge strane, ne dobijemo segregisan vrtić zato što je u neposrednoj blizini romskog naselja. Dakle, mora se biti oprezan sa zahtevom da se vrtić gradi u blizini romsko naselja.

U toku je projekat ranog obrazovanja i podrške porodici koji sa partnerima realizuje Fondacija za otvoreno društvo u 15 lokalnih sredina, te smatramo da resurse ovoga projekta treba iskoristiti u realizaciji kredita Svetske banke.

- Opštine će obezbediti saradnju između svih postojećih mehanizama inkluzije Roma na lokalnom nivou, uključujući i interesorne komisije, kako bi zajednički delovali u pravcu unapređenja obrazovnog statusa Roma, prevashodno putem podrške njihovom upisu u škole i sprečavanju ranog napuštanja školovanja. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja obezbediće sveobuhvatni upis romske dece u redovne škole, odnosno pripremni predškolski program (PPP). Broj dece koja upišu i završe osnovno i srednje obrazovanje biće povećan, što bi, takođe, trebalo da doprinese smanjenju preranog napuštanja školovanja. Civilno društvo će pratiti sprovođenje ovih aktivnosti i upozoravati na potencijalne nedostatke u sistemu.

Komentar: Ovaj cilj i zaključak nije ispunjen. SKRUG – Liga Roma je radila istraživanje na ovu temu ove 2017 god. Lokalni mehanizmi za integrativno delovanje teško se uspostavljaju ili bolje reći teže održavaju, što se može videti na primeru mobilnih timova. Upis dece jeste povećan, ali ne i završavanje škole. Civilno društvo (Liga Roma) redovno prati, reaguje i upozorava na propuste lokalne i nacionalne institucije.

- Obezbediće se školarine za 350 učenika srednjih škola sa prosekom većim od 4,5 i za oko 30 studenata počev od druge godine studija, čiji je prosek veći od 9 i koji su položili ispite iz prethodne godine. Svi ostali mogu da konkurišu za kredite koji se isplaćuju iz republičkog budžeta, s tim da će oni koji ostvare prosek veći od 8,5 i diplomiraju u roku biti oslobođeni od vraćanja kredita. U zavisnosti od raspoloživosti finansijskih sredstava, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja će nastaviti program stipendiranja pokrenut u okviru IPA 2012 i IPA 2013, čija su ciljna grupa srednjoškolci sa prosekom višim od 2,5, što će doprineti prevenciji prevremenog napuštanja školovanja.

Komentar:

- Iz budžeta Republike Srbije je za škol. 2016/17. godinu MPNTR je dodelilo 150 učeničkih stipendija romskim đacima u srednjoj školi koji postižu odličan uspeh.
- Učenici koji primaju stipendije iz budžeta RS se prate kroz sistem afirmativnih mera;
- U školama koje prvi put imaju učenike stipendiste izabrani su novi mentori koji su pružali podršku učenicima i pratili napredovanje učenika, redovnost pohađanja nastave i vannastavnih aktivnosti.
- Kroz Sektorsku budžetsku podršku, MPNTR će obezbediti stipendije za 300 učenika romske nacionalnosti. U toku su pripreme za izmenu i dopunu Zakon o učeničkom i studentskom standardu ("Službeni glasniku RS", br. 18/2010. godine) kojim će biti omogućena realizacija ove aktivnosti.

STUDENTI

Stručno uputstvo za sprovođenje upisa u prvu godinu studijskih programa osnovnih i integrisanih studija na visokoškolskim ustanovama donosi se svake školske godine i propisuje koju dokumentaciju kandidati/kinje prilažu. Upis na VŠU u okviru Programa afirmativne mere upisa pripadnika romske nacionalne manjine u okviru kvote do 1% može da ostvari student koji je položio prijemni ispit. Prilikom upisa na više godine studija, studenti koji su se upisali preko Programa afirmativne akcije uključivanja Roma u obrazovni sistem u statusu studenata koji se finansiraju iz budžeta, se ne rangiraju sa ostalim studentima već zadržavaju budžetski status ako ostvare 36 ESPB

u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju. Fakultet je dužan da u svom informacionom sistemu vodi evidenciju o studentima koji su kroz Program afirmativne mere upisali prvu godinu studija i ostvarili pravo na finansiranje iz budžeta. Studenti koji su se upisali preko Programa afirmativne mere u statusu studenata koji se finansiraju iz budžeta imaju pravo na smeštaj i ishranu prema uslovima Konkursa za prijem studenata visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji u ustanove za smeštaj i ishranu studenata koji se objavljuje svake godine i obezbeđuje 10% mesta za korisnike/ice Programa afirmativnih mera.

Programom afirmativne mere upisa studenata romske nacionalnosti na visokoškolske ustanove čiji osnivač je RS u akademskoj 2016/17. godini upisano je 182 studenta (M88;Ž94).

U akademskoj 2016-17. godini dodeljeno je 93 studentkih stipendija i 34 studentska kredita.

- Vlada Republike Srbije donosi godišnji plan obrazovanja odraslih na osnovu IPA projekta *Druga šansa*. U ovom procesu trenutno učestvuje oko 80 osnovnih škola, uz oko 6,000 učesnika na godišnjem nivou. Osobe koje završe osnovnu školu imaju mogućnost da nastave obrazovanje uz podršku afirmativnih mera. Osobe starije od 17 godina mogu da završe srednju školu uz dodatnu finansijsku podršku. Više od 60% korisnika ove mere su pripadnici romske populacije, od kojih su 40% žene.
- U saradnji sa Komesarijatom za izbeglice i migracije, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja će razviti sistemske modele podrške za decu i učenike migrante/povratnike u vidu programa učenja srpskog jezika kao nematernjeg i podrške učenju tokom letnjeg raspusta.
- **Komentar:** *Ovde se ništa nije uradilo.*

- Do kraja 2015, počćeće sa radom Lektorat za romski jezik na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, sa ciljem školovanja nastavnika i istraživača za rad u nastavi i naučno-istraživačkoj delatnosti jezika i kulture Roma. Do kraja 2015. godine, prva grupa od 30 nastavnika će dobiti sertifikate i postati deo sistema osnovnog obrazovanja. U osnovne škole u Srbiji će do kraja 2016. godine biti uveden izborni predmet *Romski jezik sa elementima nacionalne kulture*, u skladu sa Zakonom. Sertifikovanje nastavnika koji mogu da predaju *Romski jezik sa elementima nacionalne kulture* sprovedeće se od strane Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Komentar:

Lektorat za romski jezik na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu (otvoren ak. 2015/16. godine) nastavlja sa radom.

U 2016. godini u okviru Centra za stalno obrazovanje i evaluaciju Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu 47 novih polaznika je steklo sertifikate za predavanje *Romskog jezika sa elementima nacionalne kulture*.

U šk.2016/17. godini ukupno 2264 đaka pohađa izborni predmet *Romski jezik sa elementima nacionalne kulture* u 72 OŠ u Srbiji.

Ukupno je angažovano 55 nastavnika-ica koji predaju *Romski jezik sa elementima nacionalne kulture*.

Sa ciljem obezbeđivanja nedostajućih udžbenika na romskom jeziku, MPNTR je realizovalo Javni poziv za podnošenje zahteva za odobravanje udžbenika za izborni predmet *Romski jezik sa elementima nacionalne kulture* za prvi, drugi, treći i četvrti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja. Pravilnikom o planu udžbenika („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik“, broj 9/16) propisano je da se za ovaj izborni predmet koriste udžbenici:

1. razred – Početnica, slikovnica za prvi razred osnovne škole;
  2. razred – Bukvar za drugi razred osnovne škole;
  3. razred – Čitanka za treći razred osnovne škole; Romski jezik sa elementima nacionalne kulture – radna sveska sa gramatikom za treći razred osnovne škole;
  4. razred – Čitanka za četvrti razred osnovne škole; Romski jezik sa elementima nacionalne kulture – radna sveska sa gramatikom za četvrti razred osnovne škole;
- Do početka škol. 2017/18. godine planirano je štampanje ovih udžbenika.

Uspešno ili uglavnom uspešno pokrenute aktivnosti:

- afirmativna mera upisa u srednju školu i visoko školske ustanove
- uvođenje Romskog jezika sa elementima nacionalne kulture
- Lektorat za romski jezik na Filološkom fakultetu
- Sstipendije - ima problema ali ima i rezultata

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u svom budžetu za 2017. godinu ima planirana sredstva za pedagoške asistente sa projekcijom za 2018. godinu, a što se tiče povećanja njihovog broja to će zavisiti i od drugih nadležnih tela Vlade.

- Trenutno 181 osoba ima sertifikat za pedagoškog asistenta, dok je angažovano 175. U dokumentu budžetske podrške sektoru (SBS)6 za sektor obrazovanja planirana su dodatna sredstva i u njemu je ministarstvo predvidelo aktivnost koja podrazumeva proširenje mreže pedagoških asistenata do 20 osoba, i poseduje informaciju da su potrebe lokalnog nivoa veće.

- Ministarstvo u saradnji sa UNICEF/om i Asocijacijom pedagoških asistenata Srbije sprovodi nastavak kampanje za upis u pripremni predškolski program kao podršku uključivanja i obezbeđivanja kontinuiteta obrazovanja romske dece;

- U pripremi su preporuke za tranziciju učenika iz osnovne u srednju školu koji su se upisali po afirmativnim merama;

- Obuhvat obrazovanjem romske dece i mladih je povećan, ali još uvek nije dostignut kvalitet u obrazovanju, stopa osipanja iz obrazovnog sistema još uvek je velika;

- Rradi se na uvođenju i obezbeđivanju kontinuiranih programa podrške roditeljima i deci u ranom razvoju (organizovanje poludnevni ili celodnevni programa) kojima će se obezbediti puna uključenost dece iz romske zajednice u obrazovanje. U ovom domenu posebno su angažovani drugi donator (Fondacija za otvoreno društvo, UNICEF).

Zapošljavanje

- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i Nacionalna služba za zapošljavanje će aktivno promovisati i sprovesti politike i mere koje imaju za cilj povećavanje zapošljivosti i zapošljavanja lica romske nacionalnosti, sa posebnim fokusom na Romkinjama. Posebne akcije će uključivati realizaciju posebnih javnih poziva za dodelu sredstava za samozapošljavanje Roma, u skladu sa raspoloživim sredstvima

za mere aktivne politike zapošljavanja. Javne službe na centralnom i lokalnom nivou će aktivno promovisati i sprovesti politike i mere koje imaju za cilj povećanje zaposlenosti Roma, sa posebnim fokusom na zapošljavanje Romkinja, u skladu sa potrebama lokalnog tržišta rada.

Komentar: *Urađeno. Raspisan je konkurs na kome se javilo malo Roma. Uslovi iz konkursa u delu garancija su vrlo rigorozni i onemogućavaju najveći broj nezaposlenih Roma da konkurišu i ostvare datu mogućnost. OVA MERA NIJE USPEŠNA NA TO UKAZUJU IZVEŠTAJI U POSLEDNJIH 5 GODINA. U IZVEŠTAJU O PRIMENI STARE STRATEGIJE UPRAVO SE OVA MERA KRITIKUJE I OCENJUJE KAO NEEFIKASNA. IPAK UPORNO SE PONAVLJA. Ne prihvata se naša inicijative o formiranju specijalizovanih agencija za zapošljavanje Roma.*

- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja će inicirati posebne projekte kojima se povezuje obrazovanje (stručno i univerzitetsko) sa konkretnim zapošljavanjem. Takođe će analizirati razloge rada značajnog broja Roma u sivoj ekonomiji, identifikovati probleme i moguća rešenja.

Komentar: *Nije urađeno.*

- Podstičaće se uključivanje jedinica lokalne samouprave u pitanje smanjenja nezaposlenosti lica romske nacionalnosti uz prethodno sagledavanje stanja na lokalnom tržištu rada i predlaganje mera koje će dati najbolje rezultate u pogledu zapošljavanja lica romske nacionalnosti na lokalnom nivou.

Komentar: *Nije urađeno.*

- Podstičaće se zapošljavanje Roma u institucijama na lokalnom i nacionalnom nivou, u saglasnosti sa organima lokalnih samouprava i u skladu sa fiskalnim ograničenjima.

Komentar: *Nije urađeno.*

- Afirmativne mere, kao i finansijska i nefinansijska podrška, kao što su mali grantovi i javno-privatno partnerstvo, biće razvijane i instiucionalizovane sa ciljem podrške zapošljavanju i lakšem otpočinjanju održivih poslovnih aktivnosti Roma i Romkinja. Intenziviraće se i druge aktivnosti usmerene ka povećanju motivacije za uključivanje na tržište rada nezaposlenih lica romske nacionalnosti, posebno korisnika novčane socijalne pomoći, uz jačanje saradnje sa relevantnim organizacijama civilnog društva, kao i razvoj romskog preduzetništva, posebno za žene.

Komentar: *Nije urađeno.*

- Očekuje se da će usvajanjem zakonodavnog okvira u oblasti socijalnog preduzetništva biti unapređene mogućnosti za pristup tržištu rada i zapošljavanje lica iz kategorije teže zapošljivih, uključujući i Rome. Do kraja 2015. godine se očekuje završetak izrade Nacrta zakona o socijalnom preduzetništvu, koji će se zasnivati na dobroj praksi iz država članica EU.

Komentar: *Nije urađeno.*

- Civilno društvo, a posebno romske organizacije, doprineće informisanju o mogućnostima zapošljavanja i, uz njihovu pomoć, informativna mreža će biti osnažena kako bi se osiguralo informisanje što većeg broja pripadnika romske nacionalnosti o mogućnostima zapošljavanja.

Komentar: *Nije urađeno.*

KOMENTAR:

Godine 2015, 2016 i 2017, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, kroz Nacionalni plan za zapošljavanje koji se donosi za svaku godinu, Rome spominje kao grupu čiji pripadnici imaju „prioritet u uključivanju u mere aktivne politike zapošljavanja“.

- Nova strategija polazi od saznanja o visokom procentu radno neaktivnih Roma, njihovoj isključenosti iz javnih službi i činjenici da većina radno aktivnih Roma privređuje i preživljava, isključivo zahvaljujući „sivoj“ ekonomiji, sezonskim i slabo plaćenim poslovima. Procenata radno i ekonomski neaktivnog romskog stanovništva i dalje raste.

- U filijalama Nacionalne Službe Zapošljavanja nema zaposlenih Roma. Zbog tog sasvim evidentnog etnocentrizma u toj instituciji potrebno je uvesti javne zastupnike Rome/medijatore u sistem. Ova preporuka je stajala još od 2011. sa seminara o socijalnoj inkluziji sa Evropskom unijom kojim je predsedavao gospodin Pjer Mirel, ali to nije urađeno do danas – 2017. godine.

U narednom periodu biće potrebno izvršiti dopunu Pravilnika o načinu i kriterijumima za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja, kojom se navodi da su Romi grupa na koju se odnose mere aktivne politike zapošljavanja. Potrebno je u istom pravilniku osmisliti čitav set novih aktivnih mera koje bi i faktički omogućile zapošljavanje Roma i ostvarivanje navedenih ciljeva, zaista aktivnih mera zapošljavanja.

- Lokalne samouprave i organi zaduženi za lokalni ekonomski razvoj i politiku zapošljavanja, nedovoljno ili iskrenije rečeno nevoljno, rade na programima ekonomskog jačanja romske lokalne zajednice. Mere povećavanja

zapošljavanja trebalo bi da budu deo celokupne politike društvene integracije, a posebno da budu prepoznate od strane lokalnih samouprava i njihovim lokalnim akcionim planovima zapošljavanja, što do sada nije bio slučaj.

- Saradnje između nacionalnog i lokalnog nivoa bi morala da bude mnogo efikasnija imajući u vidu dosadašnju praksu i do sada dobijena sredstva od strane EU za rešavanje problema zapošljavanja Roma u Srbiji. Romske NVO su i dalje nepravredno i namerno ignorisana od strane vlasti u ostvarivanju ovog cilja.

- Lokalni saveti za zapošljavanje bi u narednom periodu morali da donose godišnje operativne planove zapošljavanja Roma u svojim opštinama. Mora se posvetiti mnogo veća pažnja uključivanju Roma kroz planove koji će se zasnivati na stvarnim potrebama i mogućnostima lokalnog tržišta rada.

- Problem ogromne ne zapošljenosti Roma, mora da se ostvaruje kroz stvaranje uslova za ostvarivanje prava na rad, i njihovom dostupnošću za integraciju/reintegraciju na tržištu rada (zapošljavanje Roma i uspostavljanje finasiskog i pravnog podsticanja trenda zaposlenosti romske populacije, jačanje podrške poslodavcima koji zapošljavaju Rome, razvoj preduzeća, socijalnog preduzetništva i zadruga za Rome), osmišljavanjem dodatnih

obuka, prekvalifikacijama, dokvalifikacijama, senzibilizacijom za romsko preduzetništvo i mentoringom u svim tim pojavnim oblicima sticanja dohodka i zapošljavanja.

- Na osnovu rezultata popisa stanovništva iz 2011 godine, kao i na osnovu nepouzdatih podataka o broju zaposlenih u organima javne uprave, koji su izneti u Skupštini Srbije kada je govorilo o radu državne uprave, u ovom sektoru zaposleno je između 850.000 i 870.000 ljudi, od čega Romi čine 0,01% (iako je učešće Roma u ukupnom broju stanovništva 2,4%). Broj visokoobrazovanih Roma u Srbiji prema podacima iz 2011.godine je bio 691. Trenutno je u državnoj administraciji zaposleno manje od 10 Roma, sa izuzetkom Ministarstva unutrašnjih poslova, gde je zapošljeno oko 140 Roma policajaca.

- Posle 10-tak godina „pokušavanja“ Nacionalne službe za zapošljavanje, različitih ministarstva i lokalnih samouprava da unapredi i umanji ovaj problem, Liga Roma je na stanovištu da je potrebna ozbiljnija intervencija u ovoj oblasti. Zbog toga predlažemo formiranje 4 do 5 specijalizovanih agencija za zapošljavanje Roma. I formiranje namenskog fonda za zapošljavanje Roma. Ovako, kako je bilo do sada nije moguće rešiti ovaj problem. Realno, Srbija u ovom trenutku nema ni političke spremnosti ni organizacione mehanizme da ovaj naj ozbiljniji problem Roma, reši.

Socijalna i zdravstvena zaštita

- Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja s posebnom pažnjom pratiće ostvarivanje prava na prijavu prebivališta na adresi centara za socijalni rad, lica koja ni po kom drugom osnovu ne mogu prijaviti prebivalište. U pružanju socijalnih i zdravstvenih usluga, posebni naponi biće uloženi od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, kao i Ministarstva zdravlja, da podignu svest lokalnih vlasti o tom pitanju, kako bi se omogućio potpuni pristup socijalnim i zdravstvenim uslugama, spreči diskriminacija, kao i da se obezbedi dosledna primena relevantnog zakonodavstva.

Komentar: Urađeno.

- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, u saradnji sa međunarodnim organizacijama, nadležnim institucijama, kao i organizacijama civilnog društva sprovodiće aktivnosti u cilju suzbijanja nasilja u porodici. Unapređenje sistema mera zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici do kraja 2017. godine.

Komentar: Radi se na tome ali sigurni smo da država nema podatke o dimenzijama nasilja u romskoj zajednici. Posebno u romskim naseljima.

- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, u saradnji sa međunarodnim organizacijama, nadležnim institucijama, kao i organizacijama civilnog društva sprovodiće aktivnosti u cilju suzbijanja trgovine ljudima. Unapređene usluge u prevenciji, pomoći, zaštiti i reintegraciji žrtava do kraja 2017. godine.

Komentar: Radi se na tome.

- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja će intenzivirati rad unutrašnjih lokalnih jedinica za organizovanje podrške i pomoći deci koja žive i/ili rade na ulici, uz veće oslanjanje na kapacitete institucija

socijalne zaštite koje pružaju usluge privremenog ili stalnog smeštaja, uključujući i usluge intenzivnog tretmana dece sa strukturnim problemima poremećaja ponašanja i ličnosti (*PIT* program).

Komentar: *Radi se na tome.*

- Centri za socijalni rad će raditi na intenzivnijem uključivanju romske dece u lokalne usluge socijalne zaštite i unapređivanje programa podrške majkama.

Komentar: *Radi se na tome.*

- Centri za socijalni rad jačaće svoju savetodavnu uslugu u radu sa romskim porodicama i uopšte korisnicima romske nacionalnosti.

Komentar: *Radi se na tome.*

- Do ovog momenta, zaposleno je 75 zdravstvenih medijatorke u zdravstvu u 59 opština. U narednom trogodišnjem periodu biće opredeljena dodatna sredstva za zapošljavanje medijatorke, na osnovu analize o potrebama koja će biti sprovedena od strane nadležnih tela Vlade, a u cilju unapređenja pristupa ovim uslugama od strane korisnika. Ovaj proces će započeti u narednih šest meseci, a realne procene su da će ova radna mesta biće sistematizovana i uvedena u nacionalni okvir kvalifikacija čim bude utvrđen registar kvalifikacija i postupci registracije kvalifikacija. Takođe, biće izrađeni moduli za formalno obrazovanje, nomenklatura zanimanja i biće realizovano zapošljavanje zdravstvenih medijatorke kao zdravstvenih saradnika u domovima zdravlja. Broj zdravstvenih medijatorke će biti povećan na 90 do 2017. godine.

Komentar: *Sa realizacijom ovoga zaključka se mnogo kasni. Do sada je obezbeđeno da zdravstvene medijatorke rada sa tendencijom osipanja zbog neadekvatnog statusa. Ništa nije urađeno na formalizovanju njihovog statusa u prethodne dve godine, naprotiv postojale su inicijative Ministarstva zdravlja da zdravstvene medijatorke sa još nerešenim statusom prebaci na odgovornost lokalnim samoupravama. Civilno društvo je na ovakve ideje oštro reagovalo, te su tek nedavno počele inicijative da se ovaj problem počne rešavati.*

- Informacije iz baze podataka Ministarstva zdravlja o Romima i Romkinjama će, unapređenjem softvera Ministarstva, a poštujući Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, biti podeljene sa relevantnim sektorima sa ciljem postizanja jednostavnijeg i sadržajnijeg odgovora socijalnih službi po pitanju socijalnog uključivanja Roma i Romkinja. Podatke iz baze će koristiti Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Baza podataka se trenutno unapređuje i postaće operativna u septembru 2015. godine.

Komentar: *Nije uspostavljena zajednička baza sa razmenom podataka.*

KOMENTAR:

- *Jedan od važnih problema koji se odnose na socijalnu zaštitu je nedovoljna senzibilizacija zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite za rad sa romskom populacijom. Iz tog razloga neophodno je zaposlene u socijalnoj zaštiti edukovati, senzibilisati i usmeriti ih na primenu kulturološki kompetentnih praksi u svakodnevnom radu sa korisnicima. Takođe, kao i u oblasti zapošljavanja, neophodno je zaposliti Rome – medijatore u centrima za socijalni rad. Romi, medijatori u socijalnoj zaštiti, bi znatno unapredili kvalitet rada sa romskom populacijom, olakšali razumevanje i obezbedili kvalitetniji pristup rešavanju problema sa kojima se Romi susreću. I pored preporuka sa seminara o socijalnoj inkluziji iz 2011 godine, koga je*

organizovala Evropska Komisija a kojim je ukazano na problem nedostatka zapošljenih Roma u Ministarstvu koji se bavi poslovima socijalne politike i socijalne zaštite, i posle 6 godina, skoro da nije ništa urađeno po tom pitanju. Prema UNICEF-ovim podacima od ukupnog broja korisnika usluga centara za socijalni rad, 45.050 su pripadnici romske nacionalnosti što je skoro trećina od broja Roma/Romkinja popisanih 2011. Godine.

- S obzirom da Republika Srbija još uvek nema Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, podrška najsiromašnijim porodicama, među kojima su romske, za potrebe pokretanja postupaka u sistemu socijalne zaštite za ostvarivanje prava na novčanu socijalnu pomoć, tuđu negu i pomoć i dečiji dodatak, nedostaje. Pribavljanje dokumenata za ostvarivanje ovih prava je dosta komplikovano, tako da je ovo aktuelno polje na kojem se romskoj populaciji mora ukazati podrška zapošljavanjem medijatora romske nacionalnosti u centrima za socijalni rad. To ilustruju i podaci dobijeni MISC istraživanjem prema kojima 95% stanovnika romske nacionalnosti nije upoznato sa postojanjem novčanih davanja kao što su novčana socijalna pomoć, dečiji dodatak, jednokratna socijalna pomoć i dodatak za negu i pomoć drugog lica).
- U oblasti zdravstvene zaštite u prethodne dve godine ništa nije urađeno, čak je uočljivo nazadovanje.

Stanovanje

- U okviru projekta IPA 2012, izvršena je procena stanja u 20 lokalnih samouprava, i to: Sombor, Odžaci, Novi Sad, Kovin, Pančevo, Palilula, Zvezdara, Valjevo, Koceljeva, Smederevo, Kragujevac, Kruševac, Knjaževac, Prokuplje, Leskovac, Vranje, Bujanovac, Bojnik, Žitorađa i Bela Palanka. U junu 2014. godine, zbog poplava koje su zadesile Srbiju, projektom je kao 21. opština obuhvaćen i Obrenovac. Ova procena stanja je iskorišćena za pripremu planske dokumentacije kako bi se poboljšali uslovi stanovanja, uključujući i kroz moguću podršku IPA fondova.
- Početkom 2016. godine se očekuje početak realizacije projekta IPA 2013. –Unapređenje životnih i uslova stanovanja romskog stanovništva koje živi u neformalnim naseljima, za koji je Republička agencija za stanovanje (RAS) određena kao implementacioni partner i koji predviđa poboljšanje infrastrukturnih uslova u podstandardnim naseljima, ali i preseljenje u odgovarajuće stambene objekte socijalnog stanovanja na teritorijama jedinica lokalne samouprave koje zadovolje odgovarajuće kriterijume za učešće u projektu.
- Veliki broj Roma i Romkinja i dalje živi u veoma lošim uslovima, često bez tekuće vode ili struje. Projektom IPA 2014, za čiju implementaciju će se zadužiti IPA jedinica Republičke agencije za stanovanje, biće opredeljena nova podstandardna naselja u kojima je neophodno izvršiti unapređenje životnih uslova, kroz pripremu planske dokumentacije i stvaranje uslova za poboljšanje infrastrukturne mreže ili preduzimanje aktivnosti za raseljavanje u nove objekte socijalnog stanovanja.
- Do kraja prvog tromesečja 2016. godine biće usvojen zakonodavni okvir o prinudnim raseljenjima, u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima, kojim će biti definisani uslovi koji moraju biti ispoštovani u takvim slučajevima. Priručnik i smernice, sa posebnim osvrtom na uloge i obaveze lokalnih samouprava biće pripremljeni i dostavljeni svim relevantnim administrativnim akterima. Vlada će nadzirati njihovo sprovođenje

u svim opštinama Republike Srbije i objaviti izveštaj o sprovođenju pre sledećeg seminara o socijalnom uključivanju Roma.

- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture izradiće nacrt Zakona o stanovanju, koji će biti donet do kraja prvog tromesečja 2016. godine i usklađen sa Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima.
- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture će raditi na zakonskoj formulaciji svih mogućnosti za legalizaciju pojedinačnih postojećih stambenih objekata u okviru održivih podstandardnih naselja. Vlada i opštinski organi uložiće napore da zakonski regulišu postojeća podstandardna održiva romska naselja, ili da obezbede lokacije za njihovu relokaciju, u skladu sa gore pomenutim pravnim odredbama. U slučajevima kada je relokacija neophodna, ista će se sprovesti tek nakon što su žitelji dovoljno ranije obavesteni o tome, uz potpuno poštovanje njihovih ljudskih prava i u skladu sa međunarodnim standardima. Vlada će izraditi obavezujući priručnik/zaključke kojim se definišu postupci nadležnih organa u slučajevima relokacije neformalnih naselja i o istima obavestiti organe vlasti na lokalnom nivou i dostaviti im navedeni dokument.
- Opštinske vlasti će ažurirati strategije i akcione planove na lokalnom nivou kako bi uključili tačnije podatke o stanovnicima neformalnih naselja i kako bi predložili mere za regulisanje i konsolidovanje životnih uslova u postojećim neformalnim naseljima.
- Radiće se na rešavanju situacije interno raseljenih Roma sa Kosova i Metohije, koji u najvećoj meri ne planiraju da se tamo vrate. Republika Srbija će nastaviti sa finansiranjem programa unapređenja uslova života interno raseljenih lica, kako iz republičkog budžeta tako i obezbeđivanjem podrške donatora, sa ciljem unapređenja uslova života i ekonomskog osnaživanja interno raseljenih lica romske nacionalnosti.
- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture i Republička agencija za stanovanje će bazu podataka, formiranu na osnovu Geografskog informacionog sistema (GIS), koja se sastoji od informacija o podstandardnim naseljima koristiti i unapređivati u cilju efikasnog i efektivnog donošenja investiciono-aktivacionih odluka u pravcu unapređenja položaja romske zajednice.

KOMENTAR:

- *Program Evropske unije, za unapređenje uslova stanovanja Rome iz IPA 2013 po kome je raspodeljeno oko 7 miliona eura je u velikoj meri podigao optimizam kod Roma. Bilo je i ima negativnih reakcija većinskog stanovništva na taj dobitak Roma ali stvari za sada napreduju.*
- *Ministarstvo građevine je imalo opredeljena sredstva za pružanje podrške lokalnim samoupravama u izradi ili ažuriranju urbanističkih planova, ali odziv lokalnih samouprava nije bio velik.*
- *Prema novom Zakonu o stanovanju, lokalne stambene agencije, zajedno sa lokalnim samoupravama, su prepoznate kao nosioci unapređenja i uvođenja trajnih stambenih rešenja u podstandardnim naseljima.*
- *Lokalni akcioni planovi, nakon usvajanja novog Zakona treba da prođu kroz proces revidiranja, kako bi se lokalnim stambenim agencijama preneli poslovi, što će zahtevati dodatno vreme i nove procedure će svakako usporiti efikasnost lokalne administracije.*
- *Kroz IPA 2013, planirana je i sprovodi se grant šema u iznosu od 9,5 miliona eura za poboljšanje i stvaranje trajnih stambenih rešenja. Ovaj program vodi Ministarstva finansija (decentralizovan sistem), i ne*

podrazumeva samo izgradnju novih zgrada, već i popravljavanje i postojeće infrastrukture u romskim naseljima. Projekti po opštinama se već sprovode. Ide dobro.

- TARI projekat je podržao izradu nekoliko modela projektne tehničke dokumentacije za rešavanje podstandardnih naselja, i to dokumentacije koja može da se primeni u Srbiji, i sada je na lokalnim samoupravama da odaberu koji model je za njih najprihvatljiviji, jer je ova nadležnost i odgovornost na lokalnim samoupravama.
- IPA 2014 predviđa dalju pripremu tehničke dokumentacije za održiva stambena rešenja, dok IPA 2016 nastavlja sa pružanjem podrške u domenu pripreme tehničke dokumentacije. Lokalne samouprave ispred sebe imaju i izazov u sprovođenju Zakona o ozakonjenju objekata ("Službeni glasnik RS", br. 96/2015) koji je stupio na snagu 29.11.2015. godine. Po ovom zakonu mogu se ozakoniti objekti i delovi objekata koji su bespravno izgrađeni, dograđeni ili adaptirani. Popis i evidenciju nezakonito izgrađenih objekata sprovodi opština ili grad. Vlasnici objekata ne mogu sada podneti zahtev za ozakonjenje objekta, već taj postupak pokreće isključivo državni organ i to – automatski (ukoliko je ranije već podnet zahtev za legalizaciju) ili – popisom od strane građevinske inspekcije ili komisije lokalne samouprave. Opština je dužna da formira komisiju koja će popisati sve nelegalne objekte. Po završetku popisa, komisija ili građevinski inspektor donose pojedinačna rešenja o rušenju objekta, za sve nezakonito izgrađene objekte koji su na popisu. Ova rešenja se neće izvršavati do pravnosnažnog okončanja postupka ozakonjenja. Kada se objekat ozakoni, rešenje o rušenju se poništava. Ukoliko se objekat neozakoni, rešenje o rušenju postaje izvršno. Izazovi na lokalnu su: ne dovoljan broj zaposlenih u lokalnim samouprava, veliki broj objekata, nejasna vlasnička struktura imovine, i dr.
- Potrebno je impementirati i ostale mere naznacene Strategijom za soc.ukljucivanje Roma i Romkinja – npr rad sa lokalnim samoupravama i udruženjima građana - podizanje svesti, osnazivanje, edukacije i treninzi kako bi se Strategija uspesno sprovela
- Imajući u vidu broj do sada legalizovanih kuća u romskim naseljima i dalje predlažemo usvajanje Lex specijalisa za legalizaciju starih održivih romskih naselja , kojeg je izradila i predložila Vladi Srbije , stalna konferencija romskih organizacija „SKRUG Liga Roma“. Ako postoji politička volja, nema drugih, efikasnijih i jeftinijih rešenja!

Sloboda kretanja

- Vlada Republike Srbije nastaviće sa svojim naporima na suzbijanju slučajeva zloupotreba bezviznog režima u EU i pridruženim državama Šengenskog sporazuma i na rešavanju pojave neosnovanih zahteva za azil koje njeni državljani podnose u državama članicama EU i pridruženim državama Šengenskog sporazuma. Nastaviće se sa aktivnostima namenjenim podizanju svesti Roma o rizicima zloupotrebe bezviznog režima.

Komentar: Nije sprovedeno. Naprotiv!

- Romske organizacije civilnog društva biće podstaknute da intenziviraju svoje kampanje usmerene na informisanje Roma i Romkinja o postupku readmisije i rizicima zloupotrebe bezviznog režima.

Komentar: Nije sprovedeno.

- Kontinuirana saradnja sa Evropskom unijom biće obezbeđena u oblasti razmene informacija u cilju sprečavanja zloupotreba bezviznog režima i obaveštavanja o broju lica koja ulaze u i izlaze iz EU i dalje će se

unapređivati. Saradnja će biti intenzivirana i preko Komisije za monitoring bezvignog režima sa EU. Nadležni organi kontinuirano će pratiti kretanja u pogledu broja tražilaca azila, kao i broja povratnika po Sporazumu o readmisiji sa zemljama članicama EU, uključujući i izradu migracionih profila i ažuriranje statističkih podataka.

- Raspoloživi resursi nadležnih organa na nacionalnom i lokalnom nivou biće i dalje usmereni ka održivoj integraciji svih povratnika i njihovih porodica, kroz olakšan pristup svim uslugama u sistemu obrazovanja, zdravlja i socijalne zaštite. Istovremeno, raspoloživa sredstva pretpripravnih fondova EU i drugih donatora, kao i raspoloživa budžetska sredstva, biće korišćena sa ciljem podsticaja ekonomskog osnaživanja i stanovanja najosetljivijih povratnika.

Komentar: *Radi se delimično i nedovoljno ozbiljno.*

- Povratnici po Sporazumu o readmisiji biće detaljno informisani o mogućnostima rešavanja statusnih i drugih pitanja nakon povratka. Koordinisani pristup biće obezbeđen i kroz pružanje psihosocijalne i zdravstvene podrške, kao i kroz omogućavanje pristupa smeštaju.

Komentar: *Ovo ne funkcioniše.*

KOMENTAR:

- Lokalni akcioni planovi za rešavanje pitanja izbeglih, interno raseljenih lica (IRL) i povratnika po osnovu Sporazuma o readmisiji se ne primenjuje. Jedinica lokalnih samouprava u cilju unapređenja njihovog položaja, ne čine ništa. Iz prostog razloga što su to siromašne opštine i što centralne vlasti ne dostavljaju finansijska sredstva opštinama za te namene.

- Kancelarija za readmisiju na aerodromu "Nikola Tesla" u Beogradu kao Kancelarija za prihvatanje povratnika otvorena je 12.02.2006. godine, dok je KIRS od maja 2009. godine zadužen za aktivnosti primarnog prihvatanja povratnika koji preko poverenika za izbeglice odnosno poverenika za migracije dobijaju informacije o njihovim pravima, obavezama, mogućnostima i savete o načinu pribavljanja ličnih dokumenata. Komesarijat se zasniva na tome da rešava probleme na terenu. Ali, što zbog načina povratka, ali pre svega zbog nepostojanja volje i spremnosti na nivou opština, readmisanti su prepušteni romskim NVO, koje nemaju sredstva koja inače postoje kod većih međunarodnih organizacija. Te međunarodne organizacije imaju pristup finansijskim sredstvima ali nemaju pristup povratnicima iz zemalja EU. Ta apsurdna situacija, taj novi oblik Džipsi indistrije je nešto što se ovih dana dešava u Srbiji.

- Opštine i gradovi, nemaju adekvatnu podršku nacionalnog nivoa u rešavanju hitnih slučajeva kada je u pitanju rešavanje stambenog pitanja povratnika. Romske Nvo imaju ogroman i neprijatan problem, kada se nađu u situaciji da trebaju da pomognu. Tu treba da proradi savest onih velikih međunarodnih organizacija koje su dobile sredstva za rešavanje ovog problema.

- Linija komunikacije kada se rešavaju pitanja povratnika po Sporazumu o readmisiji jeste da prvu informaciju dobija Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odsek za sprovođenje sporazuma o readmisiji koji se nalazi u sastavu Odeljenja za putne isprave, uprave za upravne poslove koja vodi evidenciju o licima koja su povratnici iz inostranstva (prisilno vraćenim povratnicima) u koordinaciji sa Komesarijatom, (KIRS-om) koji ova lica upućuje na poverenika za izbeglice odnosno poverenika za migracije koji pored toga što vodi evidenciju povratnika, iste upućuje u CSR radi ostvarivanja prava na socijalnu pomoć, kancelariju Crvenog krsta za dobijanje paketa

LIGA ROMA
s k r u g

STALNA KONFERENCIJA ROMSKIH UDRUŽENJA GRAĐANA
SAVAKHTUNI KONFERENCIA ROMANE DIZUTNENGE AMALIPE
STANDING CONFERENCE OF THE ROMA ASSOCIATIONS OF THE CITIZENS

pomoći, SUP za registraciju i vađenje ličnih dokumenata i u koordinaciji sa nadležnima u JLS pronalaze adekvatna rešenja za lica u potrebi. Međutim ovoj komunikacioni sistem ne funkcioniše! Potrebna nam je hitna logistička i finasijaska pomoć i dogovor sa međunarodnim organizacijama koje su dobile sredstva. Sada je ovo kriminal!

SKRUG – LIGA ROMA

Osman Balić, Predsednik

STALNA KONFERENCIJA ROMSKIH UDRUŽENJA GRAĐANA – LIGA ROMA
SAVAKHTUNI KONFERENCIA ROMANE DIZUTNENGE AMALIPE - LIGA E ROMENGI
STANDING CONFERENCE OF THE ROMA ASSOCIATIONS OF THE CITIZENS – THE LEAGUE OF ROMA

Balkanska 18, Tržni centar Ivanijum, lok 94 • 11000 Beograd • PIB 108205421 • Matični broj 28122225
+ 381 18 42 46 940 • + 381 11 36 71 568 • + 381 24 55 46 97
info@ligaroma.org.rs • www.ligaroma.org.rs